

UNIVERSITY OF GOTHENBURG

Department of Political Science

NEW PUBLIC MANAGEMENT – EN HÖGERPOPULISTISK DRÖM?

En kvantitativ studie om variationen i stöd för SD

Författare: Tove Lindgren-Jansson

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	SK1523
Nivå:	Kandidatuppsats
Termin/år:	HT20
Handledare:	Maria Tyrberg

Abstract

Framväxten av högerpopulistiska partier har gett upphov till ett stort forskningsfält med teorier som ämnar förklara varför människor röstar på dessa partier. När man tittar på tidigare forskning kring variationen i stödet för högerpopulistiska partier finns det en tydlig lucka att fylla då det ännu råder ovisshet kring hur variationen kan förklaras. Syftet med studien är att bidra till forskningsfältet om variation i stöd för högerpopulistiska partier genom att testa en ännu outforskad teori. Studiens teoretiska bidrag grundar sig i den kritik som återfinns mot New Public Management, som bäst kännetecknas som en marknadsefterliknande styrningsfilosofi inom den offentliga sektorn. Kritiken pekar på de följder som NPM medför där man menar på att det ger konsekvenser så som upplevd ojämlikhet och missnöjes känslor. Detta tänks hänga ihop med teorierna *relative deprivation* och *welfare chauvinism* som tar upp kampen om resurser samt upplevd orättvisa och ojämlikhet som högerpopulistiska partier fångar upp. Studien ämnar undersöka huruvida NPM påverkar stöd för SD. Sambandet prövas genom en statistisk analys där Sveriges kommuner utgör analysenheterna för att sedan titta på stöd för SD i det kommunala valet 2014. Resultatet gav inte stöd för studiens teori och visade på ett icke signifikant samband mellan en kommuns grad av NPM och väljarstödet för SD. Däremot gav det signifikanta resultat kopplat till kontrollvariablerna som avser mäta andel arbetslöshet och medelinkomst, som går i linje med tidigare forskning som pekar på att socioekonomisk utsatthet ger ett ökat stöd för högerpopulistiska partier.

Nyckelord: Sverigedemokraterna, New Public Management, relative deprivation, welfare chauvinism, ojämlikhet, missnöjes känslor

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Tidigare forskning och teorier	6
2.1 Socioekonomiska förklaringar.....	6
2.2 Etnisk konkurrens.....	8
2.3 Sverigedemokraterna.....	9
3. New Public Management.....	10
3.1 Kritik mot NPM.....	12
4. Kausal modell och teoretisk tillämpning.....	13
5. Metod och material.....	15
5.1 Studiens design och urval.....	15
5.2 Beroende variabel.....	16
5.3 Oberoende variabel.....	18
5.4 Kontrollvariabler.....	21
5.5 Regressionsanalys.....	22
6. Resultat.....	23
7. Analys och slutsats.....	28
8. Referenslista	32

1. Inledning

”Den största politiska förändringen i Europa sedan kalla kriget” – är vad många forskare kallar den utveckling och framväxt som skett av högerpopulistiska och främlingsfientliga partier inom Europas gränser. Partierna har numera direkt politiskt inflytande och stöd i flertalet europeiska parlament. Därav har det blivit ett uppmärksammat forskningsproblem där studier söker svar på frågor om varför och hur det kommer sig att människor röstar på högerpopulistiska partier, samt vad som kan förklara variationen i stödet (Eiermann, Mounk & Gultchin, 2017, s.3-4). Många teorier grundar sig i kontextuella förklaringar där forskare menar på att socioekonomiska förhållanden påverkar väljarbeteendet och där exempelvis multikulturalism ger upphov till att människor känner ett etniskt hot. Människor som bor i socioekonomiskt utsatta områden tenderar att rösta på högerpopulistiska partier då de är mer benägna att se det som en konkurrens och kamp om resurser och välfärdsförmåner, och där ett ”Vi” mot ”Dem”-tänk härmed skapas (Rydgren & Ruth, 2013, s.206; Norocel, 2016, s.373-374; Koster, Achterberg & Jeroen, 2012, s.3; Rydgren & Tyrberg, 2020, s.3-5). Även om det finns flera väletablerade teorier inom forskningsfältet kring variation i stöd för högerpopulistiska partier så är det fortfarande viktiga pusselbitar som saknas då studier visar på motstridiga resultat. Studiens syfte är därmed att utvidga de socioekonomiska kontextuella förklaringarna genom att bidra med ett nytt perspektiv och testa en ny teori. Vidare kommer studien fokusera på stöd för Sverigedemokraterna då det kan ses som ett exempel på ett högerpopulistiskt parti. Partiets värdegrund kännetecknas av en nationalistisk inställning där invandraren ställs i direkt hot mot det svenska samhället. SD tog sin in i riksdagen 2010 och har sedan dess haft direkt politiskt inflytande (Towns, Karlsson & Eyre, 2014, s. 240). Det finns variation i väljarstödet för SD, och eftersom forskningen inte är överens om vad som förklarar detta kommer studien testa ett nytt teoretiskt bidrag. Teorin bygger på den kritik som numera återfinns mot det marknadsefterliknande styrningssättet inom de offentliga välfärdsverksamheterna, och det är därigenom studiens tilltänkta samband introduceras.

Begreppet *New Public Management* (NPM) är ett samlingsnamn för den marknadsefterliknande styrningsfilosofi som numera finns inom de flesta europeiska länders offentliga tjänsteverksamhet. Utvecklingen skedde i samband med den nyliberala vågen i slutet av 1980-talet (Hood, 1995, s.94). I Sverige har NPM fått stort gehör där ekonomiska drivkrafter likt näringslivet fungerar som styrsätt inom de svenska välfärdsverksamheterna. Studier som gjorts på NPM:s effekter har visat på resultat som pekar på ett en hög nivå av outsourcing, som är en

del av marknadsiseringen inom den offentliga sektorn, resulterar i en lägre nivå av medborgarnöjdhet (Dahlström, Nistotskaya & Tyrberg, 2018, s. 230). Inom hälso- och sjukvårdssektorn menar kritikerna på att läkekonsten har ersatts av ”pinnar i statistiken”, det vill säga att kortsiktiga ekonomiska vinter numera trumfar sjukvårdens primära uppgift och kvalitet. Detta i sin tur resulterar i att principen om en jämlik vård åsidosätts (Svenska Läkaresällskapet, 2013). Utbildningssektorn är även ett verksamhetsområde inom den offentliga förvaltningen som har tagits upp som ännu ett exempel där den marknadsliknande styrningsfilosofin, NPM, inte passar sig. Privatiseringar av skolor där föräldrars val av privat eller offentlig skola bidrar till ökad segregering och en ojämlik utbildning. Skolval blir en klassfråga och utvecklingen leder oss i en riktning där den svenska bilden av en gemensam och likvärdig utbildning allt mer suddas bort (Blomqvist, 2016, s.59-60).

Studiens teoretiska idé grundar sig i att NPM-utvecklingen har gett konsekvenser så som upplevd ojämlikhet, missnöje och försämrad kvalitet inom det svenska välfärdssamhället. Detta går i sin tur väl i linje med tidigare teorier kring stöd för högerpopulistiska partier som tar upp hur människor som känner missnöje och ser det som en kamp om välfärdsresurser tenderar att rösta på högerpopulistiska partier (Rydgren & Ruth, 2013, s.206). Vidare blir ett parti så som SD, där invandraren ses som ett direkt hot mot det svenska välfärdssamhället, tilltalande för väljare på grund av följderna som NPM medför. Tanken är att detta kan förklara variationen i väljarstöd för SD eftersom det lokala självstyret förutsätter att kommunernas förhållningssätt till NPM inom de offentliga verksamheterna ser olika ut (SKR, 2020). Studien ämnar undersöka om en hög grad av NPM i Sveriges kommuner leder till ett ökat stöd för SD, och därmed svara på forskningsfrågan;

- Hur påverkar NPM stödet för SD?

För att undersöka detta kommer en statistisk analys att göras för att titta på sambandet mellan graden av NPM i en kommun och stödet för SD i det kommunala valet 2014. En genomgång av tidigare forskning och teorier kring stöd för högerpopulistiska partier kommer att presenteras nedan för att sedan gå in på New Public Management och dess kritik. Därefter kommer en kausal modell att presenteras följt av den vetenskapliga metoden och material som används till studien. Slutligen kommer resultatet presenteras för att till sist avsluta med en analys och slutsats.

2. Tidigare forskning och teorier

Eftersom mycket forskning har gjorts på variationen i stödet för högerpopulistiska partier finns det väl underbyggda teorier som syftar till att förklara detta. Som nämnts tidigare i inledningen så råder ingen tydlig konsensus i litteraturen och det råder delade meningar i forskningsvärlden gällande vilken teori som bäst förklarar variationen i stöd. Då min studie ämnar angripa forskningsproblemet från ett nytt perspektiv behövs en genomgång av de redan befintliga väletablerade teorierna. Teorierna kommer i senare skede att fungera för att underbygga den tilltänkta kausala mekanismen, och de behövs för att skapa en underförståelse för studiens teoribidrag. Studien fokuserar på kontextuella förklaringar när det kommer till väljarbeteende kopplat till högerpopulistiska partier och det kommer därmed inte tas upp teorier och tidigare forskning som rör individuella faktorer som kan tänkas påverka. Med kontextuella förklaringar menas att fokus ligger på förklaringsmodeller som rör människors omgivning, i många fall tittar forskare på bostadsområde eller valdistrikt men denna studie ser till vilken kommun som människor bor i. Med individuella faktorer menas exempelvis en individs utbildningsnivå eller könstillhörighet, alltså potentiella förklaringar som enbart tittar enskilt på individen och inte i vilken omgivning som kan tänkas ha format dess väljarbeteende. Först och främst kommer en genomgång av socioekonomiska förklaringsmodeller presenteras där man menar på att en socioekonomiskt utsatt miljö bidrar till människor drar sig till högerpopulistiska partier. De teorierna som ingår där fokuserar på ekonomiska faktorer som tänks blir hotade och där invandrargruppen ses som konkurrenter. Därefter kommer en genomgång av teorier utifrån ett annat perspektiv presenteras där man fortfarande ser invandraren som ett hot och en konkurrent, men här ibland framförallt kopplat till kulturella värden och ens sociala grupposition.

2.1 Socioekonomiska förklaringar

Det finns flertalet väletablerade teorier inom forskning kring väljarbeteende och stöd för högerpopulistiska partier som grundar sig i socioekonomiska förklaringsmodeller. I socioekonomiskt utsatta områden är det mer troligt att det skapas konflikter mellan grupper i och med konkurrensen om de knappa resurserna. Teorin om *relative deprivation* är central inom de socioekonomiska förklaringarna och går in på människors känslor av att bli fråntagna resurser som exempelvis arbete eller deras sociala position. Det behöver inte nödvändigtvis vara så att människorna som har dessa otillfredsställda känslor har blivit utsatta för en sådan händelse utan det kan även grunda sig i en slags rädsla. Teorin bygger på idén att de som har

en känsla av att de har förlorat något eller känner en rädsla för att göra det tenderar att dra sig till högerpopulistiska partier eftersom de fångar upp dessa känslor (Rydgren & Ruth, 2013, s.206). Ett annat begrepp som är välkänt bland teorier gällande högerpopulistiska väljarbeteenden är *welfare chauvinism*. Teorin handlar om människors känsla av hot gentemot invandrargrupper när det kommer till förmåner och resurser som staten erbjuder. Det bygger på ett tankesätt om att de infödda, det vill säga den etniskt homogena invånargruppen, har mer rätt till att utnyttja statens välfärdsförmåner då de menar på att det är de som har arbetat och byggt upp landet (Norocel, 2016, s.373-374). Det är ett faktum att ekonomiska frågor och problematik kopplat till välfärdssamhället länge stått i fokus när det kommer till politiken i västerländska stater och inte minst i samband med val. Fördelning av välfärdsresurser sammankopplas med idéer om att en homogen kultur är att föredra eftersom multikulturalism skulle innebära att de infödda invånarna skulle få det sämre ställt rent välfärdsmissigt. Detta är något högerpopulistiska partier driver på och istället för att ställa de rika mot de fattiga så ställs ursprungsbefolkningen mot invandraren (Koster et al., 2012, s.3).

Tidigare forskning som vill testa teorin om *relative deprivation* menar på att stödet för högerpopulistiska partier bör vara starkare i bostadsområden som är mer socioekonomiskt utsatta på grund av den sociala jämförelsen som mynnar ut i missnöjeskänslor. Forskning visar även på att de som bor i ekonomiskt utsatta områden tenderar att ha en mer fientlig syn på invandraren som grundar sig i att de anser att de stjälar deras jobb vilket hänger ihop med uppfattningar om en kamp om resurser (Meuleman, Abts, Schmidt, Pettigrew & Davidov, 2020, s.596). Jackman och Volpert (1996) undersökte sambandet mellan arbetslöshet och stöd för högerpopulistiska partier i sin empiriska studie där de tittade på flertalet val i olika länder. Deras resultat tyder på att hög arbetslöshet har en positiv effekt på stödet för främlingsfientliga partier, och detta menar de beror på att hög arbetslöshet resulterar i ekonomisk ojämlikhet vilket gör människor mer mottagliga för högerpopulistiska politiska agendor (Jackman & Volpert, 1996, s.517). Däremot finns det motstridiga empiriska resultat som tyder på att arbetslöshet snarare har en negativ effekt på stödet för högerpopulistiska partier (Rink, Phalet & Swyngedouw, 2009; Coffé, Heyndels & Vermeir, 2006; Knigge, 1998). Forskning har visat på att arbetslöshet som en ekonomisk förklaringsindikator inte har någon effekt på stöd för högerpopulistiska partier, utan istället tyder resultaten på att andelen immigranter och ett starkt politiskt missnöje är vad som faktiskt påverkar (Knigge, 1998, s.272). I en studie där forskarna studerade det högerpopulistiska partiet Vlaams Bloks framgångar i Belgien visar empirin på att partiet är mer

framgångsrikt i områden med en hög medelinkomst (Coffé et al., 2006, s.153). Vidare visar Rink, Phalet och Swyngedouws (2009) studie på liknande resultat där arbetslöshet påverkar stödet på en individuell nivå men inte på en nationell nivå (Rink et al., 2009, s.420).

Studier som har gjorts gällande teorin om *welfare chauvinism* i Sverige har bland annat visat på att de tillfrågade som bor i ett område med en hög andel arbetslösa immigranter i större utsträckning har en mer välfärdschauvinistisk attityd. Detta går att konstatera eftersom resultat från studien visar på att det går att förvänta sig en siffra på 81% sannolikhet för chauvinistiska attityder i ett bostadsområde med ungefär 20% arbetslösa immigranter. Häribland handlar det alltså om en kombination av ekonomisk utsatthet och andel immigranter, det vill säga inte enbart om de socioekonomiska faktorerna som rör de ekonomiska aspekterna (Goldschmidt & Rydgren, 2018, s.23). Det finns även en studie i Sverige gjord av Goldschmidt och Rydgren (2018) som visar på att svenskfödda som bor i ett område med en hög andel utlandsfödda och arbetslösa i större utsträckning har en mer välfärdschauvinistisk attityd (Goldschmidt & Rydgren, 2018, s.23). Detta resultat tyder på att närvaron av arbetslösa invandrargrupper framkallar en rädsla och konkurrens känsla hos människor. I en studie utförd av Norocel (2016) undersöks *welfare chauvinism* i en svensk kontext och hur den tar sig uttryck i det politiska klimatet. Begreppet *folkhem* undersöks härvid och kan ses som symbolisk för den svenska välfärden och som inbäddad i det svenska samhället sedan lång tid tillbaka. Det fungerar som ett samlingsnamn för den homogena befolkningen och kan därmed även användas för att skapa en ”Vi”- mot ”Dem” känsla. Studien visar på att SD använder välfärdschauvinistiska uttryck och argument för att fånga in väljare, vilket blir synligt i deras politiska manifest och tal (Norocel, 2016, s.374).

2.2 Etnisk konkurrens

Andra välkända teorier inom forskningen om variationen i stöd för högerpopulistiska partier är *group position theory* och teorin om *ethnic competition*. *Group position theory* fokuserar på det upplevda hotet mot ens sociala grupposition som uppstår när en minoritetsgrupp finns närvarande. De som inte tillhör sin egen grupp, det vill säga ”de andra”, ses som hotfulla relaterat till en främlingsfientlig attityd och invandrargrupper blir därmed syndabockarna. *Ethnic competition* kännetecknas i sin tur bäst av en kamp om resurser och grundar sig i ett kulturellt hot. Här är det inte lika mycket fokus på den sociala gruppositionen utan snarare hot i form av ens kulturella identitet och de materiella aspekterna (Rydgren & Tyrberg, 2020, s.3-

5). En studie har gjorts för att testa dessa teorier där man tittat på variationen för stödet för SD i valet 2014. Resultatet visar på stöd för främst teorin om etnisk konkurrens där en högre andel invandrare korrelerar positivt med ökat stöd för SD. Detta tros handla om att det finns en ständig variation när det kommer till närvaron av invandrare i bostadsområden (Rydgren & Tyrberg, 2020, s.19-21). I en studie gjord av Lucassen och Lubbers (2012) visade det sig att teorin om det etniska kulturella hotet fick starkare stöd än teorier kopplat till ekonomiska hot. Studien tyder på att den infödda befolkningen tycks uppleva de samhällsliga och demografiska förändringarna som hotfulla kopplat till kulturen, och att detta i sin tur fångas upp av de högerpopulistiska partierna (Lucassen & Lubbers, 2012, s.567-569). Vidare visar Swank och Betz (2003) på resultat i sin studie som tyder på att en ökning av asylsökande genererar i ett ökat stöd för högerpopulistiska partier (Swank & Betz, 2003, s.230). Forskning har visat på att det finns ett samband mellan andel arbetslöshet och andel immigranter när det kommer till stöd för högerpopulistiska partier. Golders (2003) studie visar på resultat där andelen utlandsfödda enbart korrelerar positivt med stöd för högerpopulistiska partier när arbetslösheten överstiger 1.3 procent i ett land. Detta visar därmed på en kombination av socioekonomiska förklaringsmodeller och teorier om etnisk konkurrens (Golder, 2003, s.454). Liknande resultat återfinns i en studie där man jämfört variationen i stödet mellan valdistrikt och där det visat sig att sambandet mellan arbetslöshet och stöd för högerpopulistiska partier är starkast i valdistrikt med en hög andel immigranter (Rydgren & Ruth, 2013, s.715-716).

Nedan kommer ett exempel på ett högerpopulistiskt parti presenteras och en genomgång av partiets grundläggande ideologi. Detta för att studien tittar på stöd för partiet eftersom det kan ses som ett svenskt exempel på ett högerpopulistiskt parti.

2.3 Sverigedemokraterna

Sverigedemokraterna bildades år 1988 och har fascistiska rötter. Under sent 90-tal började partiet däremot att tona ned sina tidigare provokativa partimanifest och började mer och mer anpassa sig till det svenska politiska klimatet. Det är däremot tydligt att partiet påverkades och influerades av framgångsrika högerpopulistiska partier i Europa under tiden så som exempelvis Frankrikes Front National och Storbritanniens British National Front. Likt dessa partier är SD:s ideologiska grund byggd på kulturella värden och främlingsfientliga attityder. De har även en allmän anti-etablissemang agenda då de på så sätt försöker bli ett med "folket". Partiet har även uttalat förespråk en etnisk segregation där de menar på att de är för multikulturalism, men inte på ett samhälleligt plan. Den svenska kulturen är vad partiet vill skydda och hoten utgörs av

främst invandring. De framställer inte enbart invandraren som ett hot när det kommer till svenskars kulturella identitet, utan även kopplat till kriminalitet, en orsak till arbetslöshet och ett direkt hot mot den svenska välfärdsstaten. ”Svenskar först” – är ett vanligt citat som används inom partiets retorik och detta för att skapa en slags konflikt mellan svenskar och övriga etniska grupper. Invandraren ställs ofta emot pensionären för att partiet på så sätt kan bygga på känslorargument, och de ses även som roten till alla problem som exempelvis bostadsbristen (Rydgren, 2005, s.22-26). Detta går väl i linje med vad som kännetecknar ett högerpopulistiskt parti där den kulturella identiteten är i fokus, invandring ses som hotfullt och anti-etablissemangstrategier återfinns i partimanifestet (Wodak, Khosravini & Mral, 2013, s.7-8)

Det vi nu vet är att tidigare forskning kring väljarbeteende kopplat till högerpopulistiska partier visar på motstridiga resultat, och det finns ingen ensam teori som kan förklara partiernas framgång. Vi vet att socioekonomiska förklaringar och teorier så som *relative deprivation* och *welfare chauvinism* har fått stöd i en del forskning, och vi vet även att teorier om etnisk konkurrens i form av kulturella värden har en betydande roll. Däremot finns det fortfarande variation kvar som inte har förklarats av tidigare nämnda förklaringsmodeller, och det är därigenom studiens syfte och bidrag kommer till. Då Sverige länge har varit en välfärdsstat har frågor kring just välfärden varit centrala politiska frågor inför ett val. I en återkommande undersökning som utförs av en riksrepresentativ panel går det att se att sjukvård är den viktigaste politiska frågan för de svenska väljarna och tätt därefter kommer migration och integration samt lag och ordning (Novus, 2020). Detta leder oss in på studiens teoretiska bidrag där en del av förklaringen tänks ligga i hur det svenska välfärdssystemet, det vill säga den offentliga sektorn, nu mera efterliknas av näringslivet och styrs av NPM:s centrala incitament (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.9). Det tänks kunna bidra till att förklara en del av variationen i stödet för högerpopulistiska partier.

3. New Public Management

New public management blev ett begrepp som myntades av Christopher Hood (1995) och fick stort gehör i slutet av 1980-talet i och med den nyliberala vågen som sveptes över hela världen. Termen NPM hör ihop med liknande begrepp så som ”Den nya högern” och ”Den nya industriella staten” och fungerar som ett samlingsnamn för en ny organisatorisk modell inom statliga tjänsteverksamhet (Hood, 1995, s.94). NPMs historiska utveckling sett till Sverige tog

fart i och med att de västerländska demokratierna började bygga ut och expandera till välfärdssamhällen med ett ökat utbud av offentliga tjänster. Denna utveckling skedde under efterkrigstiden och innebar att de svenska medborgarna nu kunde förvänta sig en större tillgång till bostäder, jobb, utbildning och inte minst hälso-och sjukvård. Däremot innebar denna expansion även ett bakslag i form av att den offentliga sektorn blev svårhanterlig och komplicerad att styra. Under 1970- och 80-talet skapades en allt mer negativ syn på staten i sin helhet kopplat till den offentliga förvaltningen och människor började se på den offentliga sektorn som statens verktyg till att utöva makt. NPM blev därmed svaret på denna kritik eftersom man ville att staten skulle efterlikna marknaden med individen i fokus. Ett slags maktskifte skedde där marknaden nu stod i fokus med dess aktörer och drivkrafter i centrum (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.9).

NPM kan ses som ett koncept som drivs av marknadsorienterade incitament, och även om det inte finns en ensam och konkret modell så finns det en del strategier som kännetecknar styrformen. Primära kännetecken är till exempel privatiseringar, konkurrensättning, upphandlingar, decentralisering av makten, valfrihetssystem och resultatstyrning (Gruening, 2001, s.2; Dunleavy, Margetts, Bastow & Tinkler, 2006, s.470). Dessa idéer kom till utifrån ett ekonomiskt drivet perspektiv där en marknadsliknande offentlig sektor är tänkt vara dels kostnadseffektiv, samtidigt som en konkurrensdriven marknad ses som effektiv när det kommer till att skapa och driva nya utvecklade idéer (Dunleavy et al., 2006, s.470). Dessa marknadsefterliknande idéer antas även fungera i vilken verksamhet som helst för att skapa kostnadseffektiva resultat, en så kallad "one size fits all". Sverige som land har varit utmärkande i den internationella NPM-debatten där exempelvis införandet av valfrihetssystem i verksamhetsområden som vård och omsorg och även skolor tas upp. Dessa reformer har omvandlat medborgarna till att bli kunder och verksamheterna med mål-och resultatstyrning har fungerat som service-utförare. Vård, skola och omsorg styrs i Sverige på kommunnivå och detta kan även ses som en del av decentraliseringsprocessen som är central för NPM för att på så sätt minska statens maktmonopol och skapa ett mer företagsvänligt klimat (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.11).

3.1 Kritik mot NPM

New public management har länge varit ett omdebatterat fenomen och inte minst inom läkarsamhället och skolverksamheten som är de verksamhetsområdena där mest kritik riktas emot kopplat till det marknadsliknande styrsättet. En uppmärksam artikelserie ”Patienten och prislappen”, skriven av Maceij Zaremba i Dagens Nyheter under vintern 2013, har gjort ett stort avtryck i NPM-debatten där patientens roll som kund i vården problematiseras. Kritiken grundar sig i att de ekonomiska drivkrafterna som sjukvården nu styrs utefter har resulterat i en förskjutning av prioritet från de med mest behov till den patientgruppen med måttliga och milda besvär. Detta eftersom vinstintresset numera trumfar läkarkvalitén och de ekonomiska resultaten ur ett kortsiktigt perspektiv står i fokus (Svenska Läkaresällskapet, 2013). Vidare har även begrepp så som ”granskningssamhället” fått uppmärksamhet i debatten och forskaren Michael Power varnade för konsekvenser i form av att exempelvis läkare och lärares professionella värderingar hamnar i kläm. Systemet utgår ifrån att offentliga verksamheter så som skolor och sjukvård ständigt ska granskas och utvärderas som en del av resultatstyrningen, men härmed uppstår snabbt frågetecken gällande hur man egentligen mäter kvalitén. Visst är det möjligt att mäta antalet studenter som examineras från en högskola varje termin, och även räkna antalet patienter en läkare har per dag, men det finns ingen tydlig måttstock att gå efter. Power menar på att man blir en *slav under metoden* och att man istället för att mäta kvalitén på exempelvis vården och skolverksamheten, mäter dess produktivitet som en del av de ekonomiska incitamenten som styr. I och med att det inte finns en given måttstock blir risken istället att verksamheten formar och strukturerar sitt arbetssätt utifrån vad som sedan utvärderas och i granskarens ögon ses som goda resultat, och detta hamnar i en direkt konflikt med professionens värderingar (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.13-14).

Ett exempel på en studie som fokuserar på outsourcing, som är en del av NPM:s idé om privatiseringar och konkurrenssättning, visar på resultat som tyder på att kvalitén och medborgarnas nöjdhet försämras i och med detta. Upphandlingarna som drivs av ett ekonomiskt vinstintresse resulterar i att ekonomiska mål prioriteras framför kvalitébaserade mål och att kvantitet därmed går före kvalitet (Dahlström, Nistotskaya & Tyrberg, 2018, s. 230). Vidare tar Blomqvist (2016) i sin artikel upp en del utmaningar som nu har blivit realitet i Sverige i och med NPM:s effekter på välfärdssamhället. Eftersom marknaden med privata sjukvårdsaktörer ökar riskerar vi att få ett system där en persons ekonomiska situation styr vilken typ av vård man får. Detta kallas ett två-nivåsystem och innebär att gruppen med hög ekonomisk status kan

köpa till sig tjänster och vårdförmåner medan den socioekonomiskt utsatta gruppen får ta del av den ”sämre” vården. Likaså gäller det skolverksamheten där forskningen pekar på att det sker en ökad segregation inom utbildningen där föräldrars val av privat eller offentlig skola bidrar till ojämlikhet och ett stort steg bort från bilden av en gemensam skola med en likvärdig utbildningskvalité (Blomqvist, 2016, s.59-60).

4. Kausal modell och teoretisk tillämpning

Studiens kausala mekanism bygger på idén att välfärdschauvinistiska attityder, det vill säga att se på invandraren som en konkurrent när det kommer till exempelvis vårdtjänster, i större sannolikhet blir mer närvarande i samband med en hög grad av NPM. Detta leder i sin tur till att de väljer ett högerpopulistiskt parti som fångar upp dessa främlingsfientliga åsikter. Idén om att en välfärdschauvinistisk attityd blir mer närvarande av en hög grad av NPM bygger på den kritik som återfinns mot det nyliberala systemet där ekonomisk resultatstyrning resulterar i en upplevd försämrad kvalitet och större ojämlikhet (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.13-14; Blomqvist, 2016, s.59-60). Teorin om *relative deprivation* får härmed en betydande roll då det handlar om människors upplevda missnöje i jämförelse med andra gruppers socioekonomiska position (Rydgren & Ruth, 2013, s.206). Utifrån den kritik som presenterats gentemot NPM som styrningsfilosofi inom sjukvård- och utbildningssektorn så bygger studiens kausala mekanism på att NPM blir som en slags katalysator i stöd för SD. Hög grad av NPM resulterar i upplevda missnöjes känslor när det kommer till kvalitén inom sjukvård och skola och härvid även en upplevd känsla av ökad ojämlikhet där exempelvis privatiseringar ökar segregationen. Detta i sin tur resulterar i att människor finner högerpopulistiska partier, i detta fall SD, tilltalande med dess främlingsfientliga agendor och där de förespråkar en återgång till traditionella värden med en homogen kultur (Norocel, 2016, s.376).

Det som gör studien utmärkande från tidigare forskning kring socioekonomiska kontextuella förklaringar gällande stöd för högerpopulistiska partier är att det är ett nytt sätt att operationalisera och göra socioekonomiska faktorer mätbara. Det är alltså inom de socioekonomiska förklaringsfaktorerna som studiens teoretiska bidrag tar plats. NPM kan härmed tänkas förklara den variation som finns i stödet för högerpopulistiska partier, och förklara varför tidigare forskning funnit motstridiga resultat kopplat till de socioekonomiska

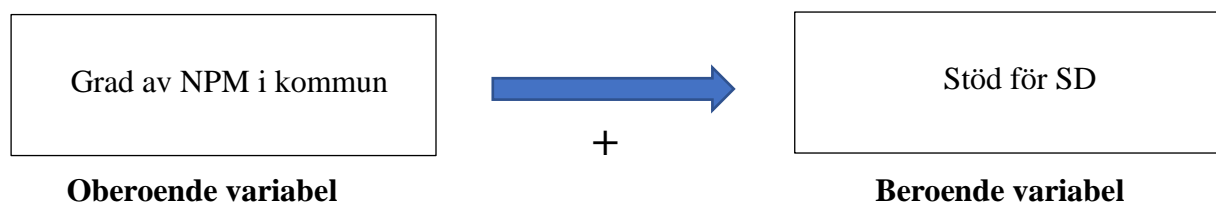
förklaringsfaktorerna. Den kausala modellen utesluter inte att människor som har en god socioekonomisk position kan uppleva känslor av missnöje när det kommer till de offentliga verksamhetsområdena skola och sjukvård, som tänks ha och göra med NPM:s utveckling. Detta förutsätter att vi kan fånga upp objektiva mått som tidigare kan tänkas fallit bort. Modellen bidrar härmed till ett nytt sätt att testa socioekonomiska förklaringsteorier kring stöd för SD, och kopplar samman kritik mot NPM med specifikt teorierna *relative deprivation* och *welfare chauvinism*. De upplevda orättvisor som skapas inom bland annat sjukvården och skolan där ens socioekonomiska situation styr vilken skola föräldrarna väljer till sina barn, det vill säga privat eller offentlig, och där sjukvårdens kvalitet blir lidande på grund av ekonomiska vinster. Den upplevda försämrade kvalitén inom sjukvården leder i sin tur till att människor känner missnöje och att de jämför sig med grupper som har det bättre ställt rent ekonomiskt vilket genom forskning visar sig är ett fenomen som driver väljare till högerpopulistiska partier (se exempel Rydgren & Ruth, 2013; Norocel, 2016; Goldschmidt & Rydgren, 2018). Skolväsendet blir även en indikator på ens socioekonomiska status och även här skapas en jämförelse mellan grupper där den socioekonomiskt utsatta gruppen enligt *relative deprivation* teorin antas vända sig till ett högerpopulistiskt parti. Teorin om *welfare chauvinism* kommer till i och med känslorna av missnöje som skapas inom hälso- och sjukvården. Invandraren ses därmed som hotfulla när det kommer till konkurrensen om sjukvårdsförmåner och resurser där de svenskfödda antas vara mer berättigade landets välfärdsförmåner vilket skjuter väljare till ett främlingsfientligt och högerpopulistiskt parti som fångar upp dessa uppfattningar (Norocel, 2016, s.374).

I och med att vi i Sverige har grundlagsstadgat det lokala självstyret som innebär att kommuner och regioner har stort handlingsutrymme när det kommer till bland annat välfärden, förutsätter detta i sin tur att det finns en variation mellan kommunerna kopplat till hur de utformar och styr de offentliga verksamheterna (SKR, 2020). Det är just NPM inom sjukvård och skola som blir mest intressant för min studie eftersom det är områden inom välfärdssystemet som flest människor är i vardaglig kontakt med, och där styrsättet därmed kan tänkas påverka flest medborgare. Ytterligare motiv bakom valet av just sjukvård och utbildning är den befintliga kritiken mot NPM som återfinns och att det är just de två verksamhetsområdena som är de mest utsatta. Bland annat bygger kritiken på att kvalitén inom sjukvård och skola blir försämrad i och med att fokus ligger på kortsiktiga ekonomiska resultat och att de två verksamhetsområdena inte är passande för marknadsefterliknande system (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.13-14; Blomqvist, 2016, s.59-60). Ytterligare motiv till varför fokus ligger på sjukvård- och

utbildningssektorn kan förklaras i och med att Novus undersökning (2020) visar på att sjukvårdsfrågan är den viktigaste politiska frågan för svenska väljare, och även att frågor om skola och utbildning spelar en betydande roll inför ett val.

Den kausala modellen bygger på att en hög grad av NPM leder till missnöjeskänslor, en upplevd försämrad kvalitet där invandraren blir till syndabock och större sociala och ekonomiska klyftor vilket i sin tur resulterar i stöd för SD. Därav blir studiens hypotes;

- *Kommuner med högre grad av NPM, har högre stöd för SD.*

5. Metod och material

5.1 Studiens design och urval

Studiens val av metod är av kvantitativ karaktär och mer specifikt en statistisk analys. Detta eftersom statistiska analyser är bäst lämpade för studier med många analysenheter och där syftet är att sammanställa en stor mängd data. Studiens analysenheter utgörs av samtliga kommuner i Sverige och därmed blir en statistisk analys mest passande (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017, s.358).

För att kunna testa om det finns ett positivt samband mellan grad av NPM inom en kommun och stöd för SD så är en regressionsanalys mest passande. Esaiasson och hans medförfattare beskriver regressionsanalys som ”den verkliga arbetshästen inom samhällsvetenskaplig forskning” (Esaiasson et al., 2017, s.389). En statistisk analys gör det möjligt att testa samband mellan samhälleliga fenomen och att framställa ett sambandsmått möjliggör i sin tur att utläsa styrkan och i vissa fall riktningen på själva sambandet. (Esaiasson et al., 2017, s.377). En regressionsanalys är även att föredra då det är passande när man vill kontrollera för potentiella bakomliggande förklaringar för att utesluta ett spuriöst samband. Skulle vi få ett samband i den första regressionsmodellen med enbart den oberoende och beroende variabeln är risken stor att

sambandet är icke-kausalt om vi inte testar att föra in relevanta kontrollvariabler. Poängen är härmed att finna goda belägg för att kunna presentera en kausal effekt som är isolerad från andra möjliga orsaksmekanismer, och detta görs genom en multipel regressionsanalys med kontrollvariabler (Teorell & Svensson, 2007, s.203-206).

Materialet som används till den statistiska analysen kommer ursprungligen från SCB och är sammanställt i QoG-institutets dataset: Politics, Institutions and services in Swedish municipalities (Dahlström & Tyrberg, 2016). Häribland finns samtliga variabler som kommer att användas i regressionsanalysen och de kommer att presenteras mer ingående i kommande stycken.

5.2 Beroende variabel

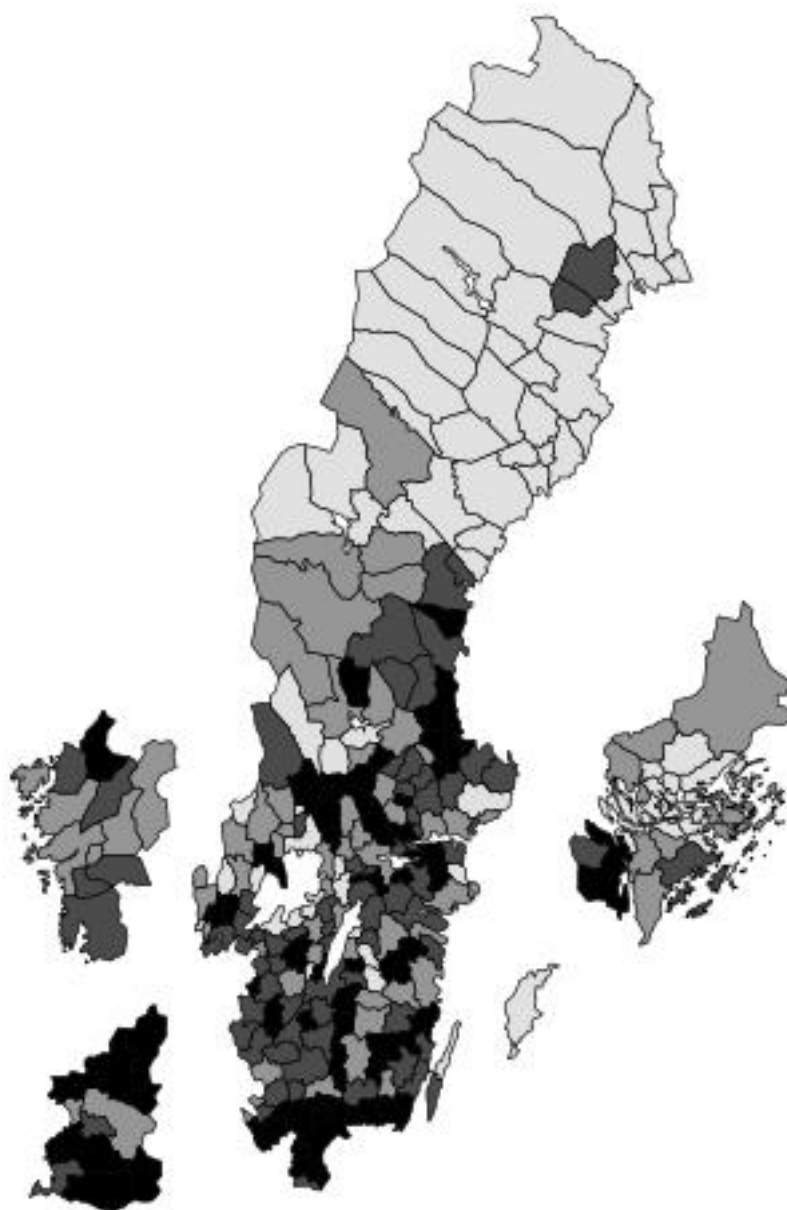
Den beroende variabeln avser spegla väljarstödet för SD. Detta operationaliseras på bästa sätt genom att konkret titta på andel röster i procent som partiet fick i ett specifikt val. Eftersom studien vill testa om graden av NPM inom en kommun påverkar stödet för SD så kommer den beroende variabeln att utgöras av procentuellt stöd för partiet i kommunalvalet år 2014. Detta för att enklare kunna utläsa variationen på stödet mellan kommunerna. Ytterligare argument till varför kommunalvalet används som beroende variabel istället för riksdagsvalet är att den kausala modellen fokuserar på välfärdsområdena sjukvård och skola och just NPM kopplat till de verksamheterna¹. Som tidigare nämnt förutsätter det svenska lokala självstyret att det återfinns en variation kopplat till de verksamhetsområdena mellan kommunerna, och genom att se till kommunalvalet så kan dessa variationer fångas upp genom att se till det just det lokala stödet för just SD. För att exemplifiera ytterligare kan vi tänka oss att det är mer troligt att människor som känner missnöje gentemot sjukvårds- och utbildningssektorn visar det genom att lägga sin röst på SD i det kommunala valet eftersom mycket av styrningen och utformningen av kommunens välfärdstjänster bestäms där.

Därmed blir operationaliseringen av stöd för SD, väljarstödet för partiet i kommunalvalet år 2014. För att få en konkret bild av studiens beroende variabel se figur 1, som presenteras nedan där variationen i stödet för SD i kommunalvalet 2014 illustreras genom en karta över Sverige.

---

¹ Forskning visar även på att rösterna i lokala val jämfört med nationella val inte skiljer sig alls mycket, mer specifikt röstar fyra femtedelar av väljarna på samma parti i de båda valen (Heath, McLean, Taylor & Curtice, 1999, s.406, s.392).

Figur 1: Stöd för SD. Kartan visar på stödet för SD i en gråskala för samtliga kommuner i Sverige där en mörkare nyans innebär ett starkare stöd. De tre största städerna i Sverige (Stockholm, Göteborg & Malmö) är förstorade där Stockholm syns på höger sida, Göteborg är högst upp på vänstersidan och Malmö nederst till vänster.

5.3 Oberoende variabel

Då min oberoende variabel ska fungera som ett mätinstrument för graden av NPM inom en kommun krävs en nedbrytning av fenomenet. En av grundpelarna som presenterats tidigare för den nyliberala organisatoriska modellen är just möjligheten till konkurrensättning med privatiseringar inom den offentliga sektorn (Gruening, 2001, s.2; Dunleavy et al., 2006, s.470). En passande operationalisering för att på ett tydligt sätt kunna mäta just graden av NPM inom en kommun blir därmed lagen om valfrihetssystem (LOV) som kan ses som ett direkt resultat av utvecklingen som den nyliberala vågen har medfört.

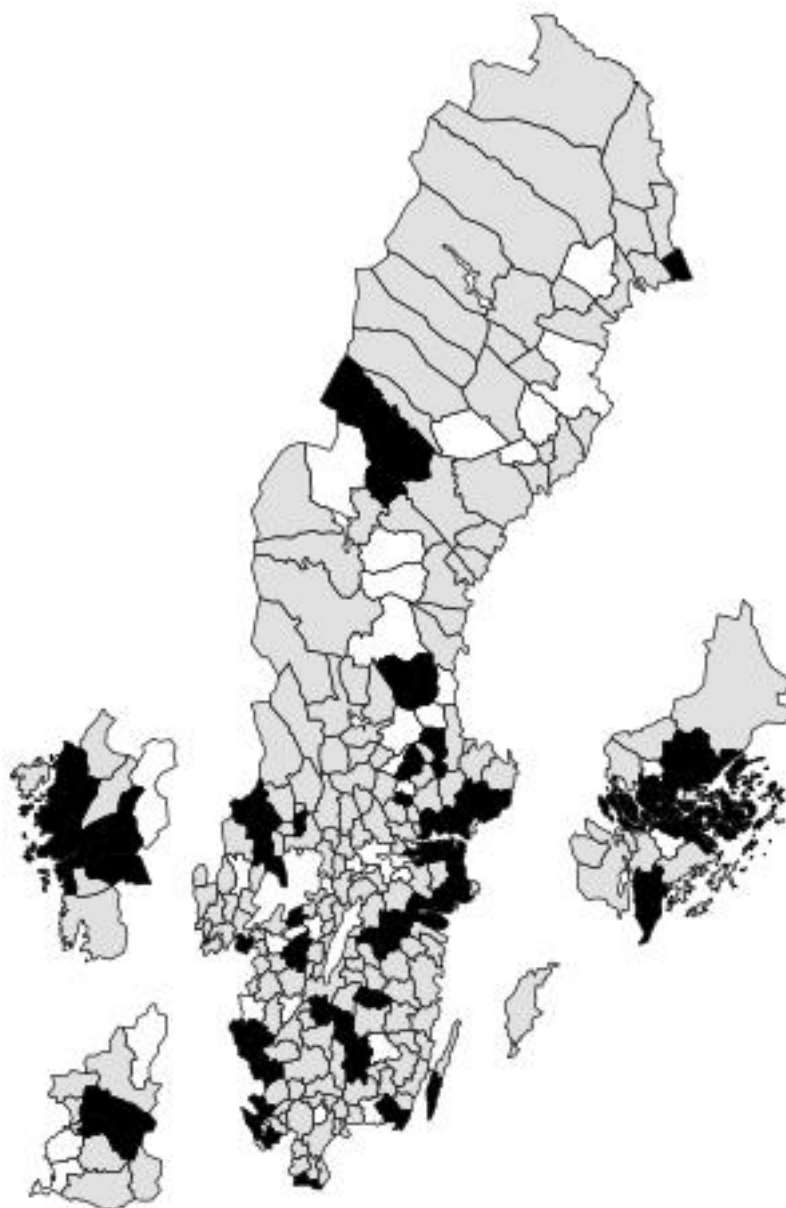
Lagen om valfrihetssystem (2008:962) bygger på idén om att välfärdsmarknaden i Sverige nu mera delas in i utbud- och efterfråga där medborgaren blir till kund och verksamheten i sin tur blir leverantören och utföraren. Målet med lagen är en effektiv välfärdsmarknad med hög och god kvalitet till ett rimligt pris. Det som bäst kännetecknar valfrihetssystemet är att det finns en möjlighet för patienten, eleven eller brukaren att fritt få välja utföraren av tjänsten, och att utförarens ersättning bestäms av individen som ”köper” tjänsten. Vidare innebär LOV även att privata utförare får en fri spelplan efter att ha fått sin ansökan godkänd (SKR, 2020).

”Med valfrihetssystem enligt denna lag avses ett förfarande där den enskilde har rätt att välja den leverantör som ska utföra tjänsten och som en upphandlande myndighet godkänt och tecknat kontrakt med.” (Lag 2016:1153)

I januari 2009 trädde lagen i kraft och det har sedan dess varit upp till varje kommun om de vill anta LOV eller inte. Däremot är det inte frivilligt för kommuner när det kommer till primärvården då det istället är obligatoriskt med ett valfrihetssystem inom den verksamheten. Utöver tjänster inom sjukvård och omsorg så är det också möjligt för kommuner att anta lagen om valfrihetssystem inom området för förskolor och skolor. Då lagen möjliggör för kommunerna att genom sin självbestämmanderätt styra hur många och vilka verksamhetsområden som ska ingå blir det även tydligt att utläsa en variation, och därmed kunna gradera och jämföra varje kommun (SKR, 2020).

De ursprungliga variablerna som används för att mäta graden av NPM i Sveriges kommuner avser de variabler som ser till tillämpningen eller icke-tillämpningen av LOV inom

verksamhetsområdena: äldreomsorg, individomsorg, förskola och grundskola. Kommuner som har LOV inom de nämnda verksamheterna har värdet 1 och de kommuner som inte har LOV inom ett område har däri värdet 0. De fyra variablerna kommer att användas för att kodas om och därigenom skapa ett index för att enklare kunna utläsa graden av NPM. Indexet kommer att bestå av en skala på 0-4 där en kommun med hög grad av NPM har värdet 3 eller 4. Indexet utgår således från variablerna som tittar på kommunens antagande eller ej av LOV inom äldreomsorg, individomsorg, förskola och grundskola. De kommunerna som har antagit LOV inom samtliga verksamhetsområden får värdet 4 i indexet, och de kommuner som inte har antagit LOV inom något av de nämnda områdena får värdet 0. Fokus kommer att ligga på mandatperioden 2010-2014, dels för att lagen kom till år 2009 och dels för att det är valet 2014 som det kan tänkas få störst effekt eftersom det inte ännu hunnit bli ”inbäddat” i samhället och det är under den perioden som det har skett störst förändringar. Målet med studien var att få ett maximalt urval på samtliga 290 kommuner, men eftersom vissa kommuner inte hade ett värde på variabeln som avser mäta LOV så blev det istället 254 analysenheter. Däremot tänks det inte kunna påverka analysens resultat eftersom urvalet ändå kan ses som representativt och stort, men ändå värt att nämna. I figur 2 presenteras en karta där graden av NPM illustreras i en gråskala över Sveriges kommuner för att få en tydligare bild av variationen mellan kommunerna.

Figur 2: Grad av NPM. Kartan visar på grad av NPM i en gråskala utifrån indexet kopplat till LOV. En mörkare nyans innebär en högre grad av NPM och de kommuner som saknar värde är färglösa. De tre största städerna i Sverige (Stockholm, Göteborg & Malmö) är förstorade där Stockholm syns på höger sida, Göteborg är högst upp på vänstersidan och Malmö nederst till vänster.

5.4 Kontrollvariabler

För att utesluta ett potentiellt spuriöst samband, det vill säga att sambandet beror på andra tänkbara orsaksförklaringar, kommer det att föras in passande kontrollvariabler. Dessa kontrollvariabler är relevanta att föra in i analysen då de kan tänkas påverka både den oberoende variabeln och den beroende och på så sätt försöker vi isolera andra tänkbara förklaringsorsaker (Teorell & Svensson, 2007, s.203-206).

De olika kontrollvariablerna är; 1) *total population i kommun*, detta för att utesluta att befolkningsmängden och härmed kommunstorlek är den egentliga orsaken till sambandet. 2) *Andelen arbetslösa i kommun*, eftersom det ofta har fungerat som en operationalisering av socioekonomiskt utsatta grupper för att testa socioekonomiska orsaksförklaringar till stöd för högerpopulistiska partier (Jackman & Volpert, 1996; Rink et al., 2009; Coffé et al., 2006; Knigge, 1998). Det kan även tänkas ha en påverkan på studiens oberoende variabel, grad av NPM, då kommuner med hög grad av arbetslöshet kanske inte skulle gynnas av en hög grad av NPM eftersom det gynnar den gruppen som har det gott ställt rent ekonomiskt. Detta förklarades genom att de med hög ekonomisk standard kan köpa sig till exempelvis ”bättre” vård och utbildning (Blomqvist, 2016, s.59-60). Ett annat sätt att pröva denna potentiella bakomliggande förklaringen är att se till 3) *Befolkningsökning*, som ofta används som en variabel för att mäta kommuners välstånd då kommunens intäktsmängd påverkas av antalet invånare. Fler invånare betyder därmed större välstånd i kommunen, och det ses som eftersträvansvärt med en invånartillväxt i en kommun (Fjertorp, 2013, s.8). Nästa kontrollvariabel är 4) *Medelinkomst i kommunen* som är ytterligare ett mått på hur kommunens välstånd ser ut. 5) *Styrande ideologi i kommunen* kommer även att föras in eftersom det kan tänkas påverka om det exempelvis varit ett långt vänsterstyre där det bildats ett missnöje bland väljarna där främlingsfientliga åsikter inte fångats upp. Det har även en direkt påverkan på grad av NPM i kommunen eftersom det är en styrningsfilosofi som kommer från nyliberala idéer och högerideologiska marknadstankesätt (Hood, 1995, s.94).

Ytterligare två kontrollvariabler kommer att presenteras. Dessa är 6) *Andel utlandsfödda i kommunen* och 7) *Andel högutbildade i kommunen*. De har enbart en påverkan på studiens beroende variabel men är däremot två variabler som är vedertagna förklaringsfaktorer inom tidigare forskning kring stöd för högerpopulistiska partier och därav relevanta och viktiga att ha med. Andelen utlandsfödda används i tidigare forskning för att testa teorin om etniskt hot (se exempel Rydgren & Tyrberg, 2020; Lucassen & Lubbers, 2012; Swank & Betz, 2003).

Andel högutbildade har i sin tur visat sig korrelera med stöd för högerpopulistiska partier där personer med lägre utbildningsnivå tenderar att i större utsträckning rösta på högerpopulistiska partier (Pelinka, 2013, s.11)

5.5 Regressionsanalys

Regressionsanalysen kommer således utföras via stata och det kommer att presenteras och genomföras i olika steg för att på bästa sätt kunna visa och analysera resultatet av studien. Mer specifikt kommer det att skapas fem modeller där kontrollvariabler successivt och metodologiskt förs in, detta för att tydligare kunna se en förändring i sambandet mellan den oberoende och beroende variabeln. Den oberoende variabeln utgörs av indexet kopplat till LOV, och döps sedan om till ”Grad av NPM”. Studiens beroende variabel blir fortsatt andel röster för SD i kommunalvalet 2014, och vi döper om den till ”SD”.

Samtliga variabler med relevanta värden presenteras i tabell 1 för att skapa en bättre bild och underförståelse för analysens resultat. I den deskriptiva tabellen ingår värden på variablernas analysenheter, medelvärde, standardavvikelse, minsta värde och största värde. Därefter kommer resultaten presenteras.

Tabell 1. Deskriptiv tabell på samtliga variabler.

Variabler	Obs	Medelv.	S. avvikelse	Min	Max
SD	290	10.03	4.84	0.7	23.9
Grad av NPM	254	0.46	0.85	0	3
Total population	290	33 611	69275	2451	911989
Arbetslöshet	290	3.57	1.3425	0.8	8.1
Befolkningsökning	290	0.66	0.7849	-2.5111	3.3204
Medelinkomst	290	230.69	29.8373	180.5	441.4
Styrande ideologi	290	0.34	0.4749	0	1
Andel utlandsfödda	290	12.69	5.7730	4.3325	40.1595
Andel högutbildade	290	10.73	4.4916	5.2516	32.5046

6. Resultat

Nedan presenteras resultaten genom en tabell med regressionsanalyser. I tabellen finns sammanlagt fem olika modeller där den första modellen enbart tittar på studiens ursprungliga oberoende och beroende variabel. Därefter kommer kontrollvariablerna att succesivt föras in och i den femte modellen är samtliga variabler inkluderade i regressionsanalysen.

Tabell 2. Regressionsanalyser med kontrollvariabler. Beroende variabel: Andel röster på SD

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	SD	SD	SD	SD	SD
Grad av NPM	-0.623 (0.356)	-0.249 (0.366)	-0.124 (0.386)	-0.308 (0.380)	-0.180 (0.393)
Total population		-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)
Arbetslöshet		1.238 ^{***} (0.214)	0.837 ^{***} (0.243)	0.965 ^{***} (0.240)	0.901 ^{***} (0.264)
Populationsökning			1.466 ^{***} (0.411)	1.191 ^{**} (0.409)	1.243 ^{**} (0.422)
Medelinkomst			-0.037 ^{**} (0.012)	-0.038 ^{**} (0.012)	-0.025 (0.015)
Styrande ideologi				-2.188 ^{***} (0.609)	-2.134 ^{***} (0.611)
Andel utlandsfödda					0.014 (0.057)
Andel högutbildade					-0.151 (0.109)
Intercept	10.231 ^{***} (0.346)	5.859 ^{***} (0.835)	14.883 ^{***} (3.259)	15.453 ^{***} (3.188)	14.087 ^{***} (3.335)
<i>N</i>	254	254	254	254	254
<i>R</i> ²	0.012	0.130	0.182	0.222	0.228

Standardavvikelse i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

När vi ser till resultatet på modell 1 går det att utläsa att resultatet tyder på motsatt effekt än vad vi kunde förvänta oss givet studiens teoretiska tillämpning. B-koefficienten i första modellen säger oss att ett steg i grad av NPM innebär en minskning i andel röster på SD i -0.623 procentenheter. Däremot är sambandet inte signifikant och vi kan därför inte utesluta att det är ett slumpmässigt resultat. Efter att ha fört in samtliga kontrollvariabler så ser vi en förändring på sambandet. Som tidigare nämnt är b-koefficientvärdet -0.623 i modell 1 och i modell 5 med samtliga kontrollvariabler ligger värdet på -0.180 vilket tyder på att den negativa effekten minskar. Däremot är det viktigt att nämna igen att resultatet inte är signifikant.

I modell 2 kan vi se att vi har ett signifikant och förväntat resultat när det kommer till andel arbetslöshet, där det tyder på att en hög andel arbetslöshet i kommunen resulterar i ökat stöd för SD. B-koefficienten har ett värde på 1.238 som tyder på att ett steg i ökning i andel arbetslöshet även innebär en ökning på 1.238 procentenheter i andel röster på SD. Det går även att utläsa ytterligare ett förväntat och signifikant resultat när det kommer till medelinkomst i kommunen. En hög medelinkomst i kommunen resulterar i ett minskat stöd för SD, och detta kan vi konstatera med b-koefficientens värde på -0.037 procentenheter. Variabeln som avser mäta populationsökningen i kommunen, som är ytterligare ett mått på kommunens välbefinnande, visar på ett signifikant resultat men däremot inte vad som förväntades. Värdet på b-koefficienten i modell 3 är 1.466 vilket tyder på att stödet för SD ökar när populationen i en kommun ökar. Detta blir även intressant i och med att det förväntades få liknande resultat som medelinkomsten i kommunen då det tänks mäta samma sak, det vill säga kommunens välbefinnande. En potentiell förklaring kan vara att det med en ökning av invånare i en kommun även innebär en ökning av immigranter vilket skulle förklara det positiva sambandet eftersom det i tidigare forskning har visat sig korrelera positivt med stöd för SD (Rydgren & Tyrberg, 2020, s.19-21). När vi tittar på styrande ideologi i kommunen förväntade vi oss att ett vänsterstyre skulle innebära en positiv ökning på vår beroende variabel, detta eftersom det tänktes att de inte skulle fånga upp de främlingsfientliga åsikterna. Däremot visar resultatet på motsatt effekt, det vill säga att när vi går från ett högerstyre till ett vänsterstyre innebär det en minskning på -2.188 procentenheter i stöd för SD. Resultatet är signifikant vilket betyder att vi kan förlita oss på att det inte är ett slumpmässigt resultat.

Det går inte att utläsa några signifikanta resultat när vi ser till variablerna som avser mäta andel utlandsfödda och högutbildade i kommunen. Detta kan ses som oväntat eftersom de är vedertagna förklaringsfaktorer inom forskningen kring variation i stöd för högerpopulistiska

partier. Värdena är däremot vad vi förväntade oss, det vill säga att en hög andel utlandsfödda har ett värde på 0.014 vilket innebär ett positivt samband. Vidare visar värdet på variabeln som mäter andel högutbildade att en högre andel högutbildade innebär ett minskat stöd för SD med ett b-koefficientvärde på -0.151. Eftersom värdena inte är signifikanta går det inte att förlita sig på att resultatet inte är spuriöst. En potentiell förklaring till varför resultatet inte blev signifikant kan vara att sambandet mäts på för hög nivå. Bostadsområden kan vara en bättre analysenhet för att fånga upp kontexteffekten och det kan vara en förklaring till varför vi inte finner ett signifikant samband när vi tittar på effekten på den kommunala nivån.

Variabeln som avser mäta total population i kommunen visar på ett nollvärde vilket innebär att kommunens storlek inte påverkar vårt samband.

R^2 värdet kan vi se ökar allteftersom fler kontrollvariabler förs in, vilket tyder på att vi kan förklara 22.8 procent av variansen i modell 5 med ett värde på 0.228. Vi kan härmed konstatera att vi inte finner stöd för vår hypotes, *kommuner med högre grad av NPM, har högre stöd för SD*.

Som det gick att utläsa i tabell 1 där samtliga variabler och dess relevanta värden presenterades var det en väldigt ojämn fördelning i variationen av grad av NPM mellan kommunerna där majoriteten av de 254 kommunerna hade värdet 0. Ingen kommun hade värdet 4 i indexet och för att utesluta att den ojämna fördelningen kan ha påverkat studiens analys och resultat så kommer ett robusttest att genomföras med ett annat index. Istället för att skalan går från 0-4 så görs det om till en dummyvariabel där kommuner som inte har LOV inom något av de fyra verksamhetsområdena (äldreomsorg, individomsorg, förskola och grundskola) får värdet 0 och kommuner som har antagit LOV inom ett eller flera av områdena får värdet 1. På så sätt blir det en jämnare fördelning. Resultatet presenteras i tabellen nedan.

Tabell 3: Robusttest. Regressionsanalyser med kontrollvariabler. Beroende variabel: Andel röster på SD.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Index 2	SD	SD	SD	SD	SD
Grad av NPM	-1.110 (0.705)	-0.468 (0.697)	-0.257 (0.726)	-0.606 (0.716)	-0.421 (0.730)
Total population		-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)
Arbetslöshet		1.241 ^{***} (0.213)	0.838 ^{***} (0.243)	0.967 ^{***} (0.240)	0.902 ^{***} (0.264)
Populationsökning			1.466 ^{***} (0.411)	1.190 ^{**} (0.409)	1.244 ^{**} (0.422)
Medelinkomst			-0.037 ^{**} (0.012)	-0.038 ^{**} (0.012)	-0.025 (0.015)
Styrande ideologi				-2.192 ^{***} (0.609)	-2.143 ^{***} (0.610)
Andel utlandsfödda					0.014 (0.057)
Andel högutbildade					-0.152 (0.108)
Intercept	10.219 ^{***} (0.351)	5.860 ^{***} (0.836)	14.893 ^{***} (3.236)	15.510 ^{***} (3.165)	14.052 ^{***} (3.328)
<i>N</i>	254	254	254	254	254
<i>R</i> ²	0.010	0.130	0.182	0.222	0.229

Standardavvikelse i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Det vi kan utläsa från tabell 3, med den omgjorda oberoende variabeln, är att sambandet mellan den oberoende och beroende variabeln har liknande effekt som i den andra tabellen med studiens grundläggande oberoende variabel. Däremot är den fortsatt insignifikant vilket innebär att det kan vara ett spuriöst samband. I modell 5 där samtliga variabler är inräknade så har den oberoende variabeln värdet -0.421, i den första tabellen har den oberoende variabeln i modell 5 b-koefficientvärdet -0.180. Robusttestet gav inga nya resultat, det vill säga att resultatet är fortsatt insignifikant och negativt, vilket innebär att hypotesen inte får stöd. Hade resultatet varit signifikant hade det inneburit att studien hade visat på att grad av NPM hänger ihop med stöd för SD, men att det korrelerar negativt med stöd för SD och inte positivt som teorin och den tilltänkta kausala mekanismen bygger på.

7. Analys och slutsats

Syftet med studien var att undersöka om NPM kunde kopplas ihop med stöd för högerpopulistiska partier, och om det kunde förklara variationen i stödet för partierna. Detta eftersom det finns ett tydligt forskningsproblem här där tidigare studier om stöd för högerpopulistiska partier visat på motstridiga resultat och ingen given konsensus råder. För att testa studiens teori genomfördes en kvantitativ statistisk analys för att på ett kontextuellt plan titta på graden av NPM, operationaliserat som tillämpningen av LOV, inom de svenska kommunerna och dess påverkan på väljarstödet för Sverigedemokraterna i det kommunala valet 2014. Resultatet visar på att det inte finns ett signifikant samband mellan grad av NPM inom en kommun och stöd för SD. Därigenom kan den inledande frågeställningen besvaras på så sätt att vi genom studien inte kan se att NPM påverkar stödet för SD. Resultatet visar på ett negativt icke signifikant samband vilket innebär att hypotesen inte får stöd, en hög grad av NPM inom en kommun resulterar inte i ett ökat stöd för SD.

Det som studien däremot visar på är att det finns flera signifikanta samband kopplat till stöd för SD i kommunerna. Studiens resultat går även i linje med tidigare forskning kring socioekonomiska förklaringsfaktorer och stöd för högerpopulistiska partier då resultaten visar på motstridighet. Resultatet på variabeln som tittade på andelen arbetslösa inom en kommun visade på att en hög andel arbetslösa i en kommun resulterar i ett högre stöd för SD, det vill säga att en kommun med en högre socioekonomisk utsatthet påverkar människors stöd för högerpopulistiska partier. Detta gav det resultatet som förväntades. Kontrollvariablerna som

avser mäta befolkningsökningen i kommunen och medelinkomst gav ett intressant resultat då det förväntades att de skulle ha lika värden men istället visade motstridiga resultat. Befolkningsökning var tänkt som ett mått på kommunens välförhållanden då det använts i tidigare forskning (Fjertorp, 2013, s.8). Det visade sig att befolkningstillväxt korrelerar positivt med stöd för SD. En trolig förklaring till detta kan vara att antalet immigranter ständigt växer i Sverige och att de inkluderas när man mäter befolkningsökningen i en kommun. Från år 2000 var andelen utrikesfödda 11,3 procent i Sverige och 2019 hade det växt till 19,6 procent (SCB, 2020). Vidare visade kontrollvariablerna som avser mäta andelen immigranter och andelen högutbildade på icke signifikanta resultat. Tidigare forskning tyder på att det är en ökning av utlandsfödda ger ett ökat stöd för högerpopulistiska partier, det vill säga andelen immigranter ger ett positivt samband och andelen högutbildade ett negativt (se exempel Rydgren & Tyrberg, 2020, s.19-21; Swank & Betz, 2003, s.230). Därav kan det innebära att det snarare är ökningen av andelen utlandsfödda som påverkar stödet för SD och inte befolkningstillväxten som ensam förklaring.

Studiens teoridel har givit intressanta perspektiv på huruvida kritiken som finns mot den nyliberala styrningsfilosofin *New Public Management* går och bör forskas kring. Det är inte heller helt uteslutet att det kan ha påverkat högerpopulistiska partiers framgångar enbart för att denna studie inte gav det resultatet som förväntades. Eftersom NPM är en slags filosofi är det svårt att göra det empiriskt mätbart, det vill säga operationalisera. Därför hade vidare forskning varit önskvärt där man testade nya sätt att mäta NPM på för att alternativt kunnat utesluta att operationaliseringen av den oberoende variabeln påverkar sambandet, eller för att titta på andra verksamhetsområden inom den offentliga sektorn.

Det är inte givet att den nyliberala utvecklingen som skett inom den offentliga sektorn nödvändigtvis måste ha gett negativa effekter. Varför NPM kom till och implementerades som styrningsfilosofi var just för att skapa kostnadseffektivitet, konkurrens som skulle resultera i att pressa verksamhetens utveckling framåt (Ahlbäck & Widmalm, 2016, s.9). Forskning har även visat på att just valfrihet gör människor mer lyckliga (Verme, 2009, s.147). Detta kan i sin tur potentiellt förklara det uteblivna sambandet då valfrihetens positiva effekter kan tänkas trumfa NPM:s följder som exempelvis upplevd försämrad kvalitet och ojämlikhet. Å ena sidan kan det som tidigare nämnt vara så att NPM-filosofin är så pass inbäddad i samhället att det inte ger någon vidare effekt på människors ideologiska position. Med detta menas att människor inte nödvändigtvis märker av de konsekvenser som NPM medför och att det därför inte går att se

en effekt eller ett samband. Å ena sidan kan det också vara så att människor uppskattar en förändring inom den offentliga sektorn då de kan se omstruktureringen som effektiv och handlingskraftig vilket inte ger de negativa upplevelserna som studiens teori bygger på. Eftersom studien ingår i fältet som rör socioekonomiska kontextuella förklaringar så tar vi inte hänsyn till individuella potentiella förklaringsfaktorer. Det kan vara så att vi genom att undersöka sambandet på en kommunal nivå missar att komma åt vissa samband.

Förslag på vidare forskning kan därför vara att mer kvalitativt undersöka individers uppfattningar om olika verksamhetsområden inom offentliga sektorn kopplat till NPM-utvecklingen för att sedan titta på partival. Ytterligare förslag är att genom enkäter komma åt individers tankar och idéer om den ”nya välfärden” för att sedan kvantitativt undersöka sambandet till stöd för SD. Det kan även vara intressant och givande att se till andra länder och inte enbart fokusera på Sverige då framväxten av högerpopulism och NPM är framträdande i de flesta europeiska länderna. Huruvida studiens resultat är generaliserbara för andra länder är en intressant infallsvinkel där vi kan tänka oss att det svenska politiska klimatet liknar flertalet andra främst europeiska länder. Vi vet att NPM-utvecklingen genom den nyliberala vågen på slutet av 1980-talet inte enbart nådde Sverige, utan implementerades i många industriella stater (Hood, 1995, s.94). Framväxten av högerpopulistiska stater är även ett europeiskt fenomen där partier, liknande SD, har fått fotfäste i flera europeiska parlament. Vi vet att det finns ett liknande stöd, och en liknande NPM-utveckling i flera länder men det är ännu outforskat huruvida studiens resultat går att generaliseras. Därför hade det varit intressant med fler studier som testar liknande samband i både länder som liknar Sverige, förslagsvis Danmark, eller i länder som ser politiskt annorlunda ut som exempelvis Belgien. Vidare fångade studiens kausala modell inte upp teorin om etnisk konkurrens och en intressant infallsvinkel hade därför varit att testa om andelen utlandsfödda kan tänkas påverka effekten och sambandet. Mer konkret hade det kunnat användas som en interaktionsvariabel. Tidigare studier visar på resultat som tyder på att sambandet mellan exempelvis arbetslöshet och stöd för högerpopulistiska partier är starkare i områden med en hög andel utlandsfödda (Rydgren & Ruth, 2013, s.715-716). Därmed kan det vara så att resultatet blir annorlunda om vi för in andelen utlandsfödda som en interaktionsvariabel med grad av NPM eftersom det kan tänkas påverka sambandseffekten.

Studiens prövning av teorin bidrog till att utvidga litteraturen och forskningsfältet bland de socioekonomiska kontextuella förklaringsfaktorerna och kan ses som en katalysator för inspiration till fler studier inom området.

8. Referenslista

Ahlbäck Öberg, S., & Widmalm, S. (2016). Att göra rätt-även när ingen ser på. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 118(1), 7-17

Blomqvist, P. (2016). NPM i välfärdsstaten: hotas universalismen? *Statsvetenskaplig tidskrift*, 118(1).

Coffé, H., Heyndels, B., & Vermeir, J. (2007). Fertile grounds for extreme right-wing parties: Explaining the Vlaams Blok's electoral success. *Electoral Studies*, 26(1), 142-155.

Dahlström, Carl & Maria Tyrberg (2016). Politics, Institutions and Services in Swedish Municipalities, 1980-2015, version 01April2016. University of Gothenburg: The Quality of Government Institute, <http://www.qog.pol.gu.se>

Dahlström, Carl, Marina Nistotskaya and Maria Tyrberg (2018). "Outsourcing, bureaucratic personnel quality and citizen satisfaction with public services". *Public Administration* 96(1): 218-233

De Koster, W., Achterberg, P., & Van der Waal, J. (2013). The new right and the welfare state: The electoral relevance of welfare chauvinism and welfare populism in the Netherlands. *International Political Science Review*, 34(1), 3-20.

Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S., & Tinkler, J. (2006). New public management is dead—long live digital-era governance. *Journal of public administration research and theory*, 16(3), 467-494.

Eiermann, M., Mounk, Y., & Gultchin, L. (2017). European populism: Trends, threats and future prospects. *Tony Blair Institute for Global Change*, 29.

Fjertorp, J. (2013). Hur påverkas kommunernas ekonomi av befolkningsförändringar? (Nationella kommunforskningsprogrammets rapportserie; Vol. 17). Kommunforskning i Väst. <http://www.natkom.se/rappporter.htm>

Golder, M. (2003). Explaining variation in the success of extreme right parties in Western Europe. *Comparative political studies*, 36(4), 432-466.

Goldschmidt, T., & Rydgren, J. (2018). Social distance, immigrant integration, and welfare chauvinism in Sweden.

Gruening, G. (2001). Origin and theoretical basis of New Public Management. *International public management journal*, 4(1), 1-25

Heath, A., McLean, I., Taylor, B., & Curtice, J. (1999). Between first and second order: A comparison of voting behaviour in European and local elections in Britain. *European Journal of Political Research*, 35(3), 389-414.

Hood, Christopher. "The "new public management" in the 1980s: Variations on a theme." *Accounting, organizations and society* 20.2-3 (1995): 93-109.

Jackman, R. W., & Volpert, K. (1996). Conditions favouring parties of the extreme right in Western Europe. *British Journal of Political Science*, 26(4), 501-521.

Jämställdhetskartan. *Arbetsliv*. (2018). Hämtad från: <https://www.jamstalldhetskartan.se/begrepp-och-teori/arbetsliv.html>

Knigge, P. (1998). The ecological correlates of right-wing extremism in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 34(2), 249-279.

Lucassen, G., & Lubbers, M. (2012). Who fears what? Explaining far-right-wing preference in Europe by distinguishing perceived cultural and economic ethnic threats. *Comparative Political Studies*, 45(5), 547-574.

Meuleman, B., Abts, K., Schmidt, P., Pettigrew, T. F., & Davidov, E. (2020). Economic conditions, group relative deprivation and ethnic threat perceptions: a cross-national perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 593-611.

Niels Spierings & Andrej Zaslove (2015) Gendering the vote for populist radical-right parties, *Patterns of Prejudice*, 49:1-2, 135-162, DOI: [10.1080/0031322X.2015.1024404](https://doi.org/10.1080/0031322X.2015.1024404)

Norocel, O. C. (2016). Populist radical right protectors of the folkhem: Welfare chauvinism in Sweden. *Critical Social Policy*, 36(3), 371-390.

Novus. *Viktigaste politiska frågan. Novus november 2020: Sjukvården fortfarande etta, invandring och lag och ordning på delad andra plats*. Hämtad från: <https://novus.se/valjaropinionen/valjarforstaelse/viktigaste-politiska-fragan/>

Pelinka, A. (2013). Right-wing populism: Concept and typology. *Right-wing populism in Europe: Politics and discourse*, 3-22.

Rink, N., Phalet, K., & Swyngedouw, M. (2009). The effects of immigrant population size, unemployment, and individual characteristics on voting for the Vlaams Blok in Flanders 1991–1999. *European sociological review*, 25(4), 411-424.

Rydgren, J., & Ruth, P. (2013). Contextual explanations of radical right-wing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat, and the halo effect. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 711-728

Rydgren, J., & Tyrberg, M. (2020). Contextual explanations of radical right-wing party support in Sweden: a multilevel analysis. *European Societies*, 1-26.

Rydgren, J. (2005). Radical right-wing populism in Sweden and Denmark. In *The Centre for the Study of European Politics and Society, 2005 Seminars*.

Sveriges Kommuner och Regioner. *Valfrihetssystem inom hälso- och sjukvård*. Hämtad från: <https://skr.se/demokratiledningstyrning/driftformervalfrihet/valfrihetssystemochersattningssmoeller/halsoochsjukvard.1759.html>

Sveriges Kommuner och Regioner. *Kommunalt självstyre*. Hämtad från:

<https://skr.se/demokratiledningstyrning/politiskstyrningfortroendevalda/kommunaltsjalvstyresastyrskommunenochregionen.380.html>

Statistikdatabasen. *Demokrati/ Undersökning om den lokala demokratin i kommuner och regioner.* Hämtad från:

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__ME__ME0002__ME0002E/ME0002KnB05/?rxid=46028823-514d-46f6-8175-b3ce801f4e47

Statistikdatabasen. *Utrikesfödda i Sverige.* Hämtad från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/>

Svenska Läkaresällskapet. *Läkekonst har ersatts av sjukvårdsproduktion.* (2013). Hämtad från <https://www.sls.se/om-oss/aktuellt/publicerat/2013/lakekonst-har-ersatts-av-sjukvardsproduktion/>

Swank, D., & Betz, H. G. (2003). Globalization, the welfare state and right-wing populism in Western Europe. *Socio-Economic Review*, 1(2), 215-245.

Towns, A., Karlsson, E., & Eyre, J. (2014). The equality conundrum: Gender and nation in the ideology of the Sweden Democrats. *Party Politics*, 20(2), 237-247.

Verme, P. (2009). Happiness, freedom and control. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 71(2), 146-161

Wodak, R., KhosraviNik, M., & Mral, B. (Eds.). (2013). *Right-wing populism in Europe: Politics and discourse.* A&C Black.

Böcker:

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan*, 5:e uppl. Wolters Kluwer.

Theorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod.* Stockholm: Liber